

УДК 323:327.172

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.59.42>

ІНКЛЮЗИВНА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ: ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР

Ірина Радіонова

*Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
кафедра політології, соціології і культурології
вул. Алчевських, 29, 61002, м. Харків, Україна*

Цифрова трансформація передбачає глибокі зміни в соціально-економічних і політичних процесах, зміст та прояви яких принципово відрізняються в демократичних та авторитарних країнах. Метою статті є визначення політичного виміру інклюзивної цифрової трансформації в демократичних суспільствах.

Діагностика рівнів інклюзії / ексклюзії цифрової трансформації можлива на макро-, мезо- та мікрорівнях аналізу суспільного життя. Увагу зосереджено на аналізі динаміки інклюзії / ексклюзії цифрової трансформації на рівні національної держави. Доведена ефективність темпорального сприйняття інклюзії/ексклюзії, що дозволяє бачити індивідів як активних агентів, здатних змінювати свою позицію через дію. З'ясовано зв'язок між негативною цифровою інклюзією та зростанням нерівності (на прикладі глобального Півдня). Доведена важливість впровадження «цифрових альтернатив розвитку», які зменшують нерівність шляхом розробки більш справедливих цифрових систем.

Акцентовано, що особливої актуальності подолання цифрової ексклюзії набуває в контексті розвитку е-демократії, оскільки доступ до інформації та технологій є ключовим чинником для ефективної участі громадян у демократичних процесах. Значна увага зосереджена на програмах ЄС щодо підтримки інклюзивної цифрової трансформації. Підкреслено, що ЄС підтримує інклюзивну цифрову трансформацію в Україні. Аргументовано визнання успішного досвіду України з боку ООН в контексті застосування цифрової інфраструктури та рішень для підтримки роботи уряду, надання державних послуг, організації реагування на кризові ситуації у складні воєнні часи. Досвід України свідчить, що інклюзивна цифрова трансформація має важливий безпековий вимір, адже забезпечує функціонування усіх інститутів суспільства в умовах війни, є необхідною для ведення сучасних бойових дій, інформаційних війн.

Встановлено, що інклюзивна цифрова трансформація є не лише технологічним, а й глибоко політичним процесом, що визначає майбутнє демократичного розвитку суспільства. Політичний вимір цифрової трансформації охоплює формування прозорих політик, забезпечення кібербезпеки, розвиток цифрової освіти, боротьбу з цифровим розривом.

Ключові слова: демократичне суспільство, е-демократія, інклюзивна цифрова трансформація, інклюзивне суспільство, процеси інклюзії / ексклюзії в суспільстві, цифровий капітал, цифрова нерівність, цифровий розрив.

Постановка проблеми. Цифрова трансформація та її комплексні впливи на всі сфери життя постає викликом для всіх суспільств. Цифрова трансформація передбачає глибокі зміни в соціально-економічних і політичних процесах, зміст та прояви яких принципово відрізняються в демократичних та авторитарних країнах. Ми зосередимо увагу саме на інклюзивній цифровій трансформації в демократичних суспільствах. Те, як демократії підійдуть до цього виклику, стане одним з ключових факторів їхньої ефективності, враховуючи посилення конкуренції між політичними режимами.

Долучаюся до дискусії щодо інклюзивної цифрової трансформації вітчизняні дослідники цілком слушно фокусують увагу на можливостях розширити доступ людей

з обмеженими можливостями до всіх сфер життя, особливо освіти [1; 2]. О. Криклій [3] визначила підходи до розуміння концепту «цифрова інклюзія» та вплив цифрової інклюзії на забезпечення національної інформаційної безпеки. М. Єнін, М. Кухта [4] розкривають поняття «цифровий капітал», визначають характеристики «цифрово вразливих груп». К. Голік, Н. Гусева [5] з'ясували чинники, що впливають на цифровий розрив в Україні на прикладі людей старшого віку.

Мета статті визначити політичний вимір інклюзивної цифрової трансформації в демократичних суспільствах.

Виклад основного матеріалу. Інклюзія, як умова розвитку демократичного суспільства, передбачає забезпечення кожному члену суспільства рівного доступу до можливостей у всіх вимірах життя – від освіти до працевлаштування та громадянської участі. Політичний вимір інклюзивної цифрової трансформації – це аспект цифрової трансформації, що стосується формування політики, законодавства та стратегій для забезпечення рівного доступу всіх громадян до цифрових технологій і послуг, а також захисту прав громадян на інформацію, свободу вираження поглядів і приватність. Діагностика рівнів інклюзії / ексклюзії цифрової трансформації можлива на макро-, мезо- та мікрорівнях аналізу суспільного життя. Ми зосередимо увагу на аналізі динаміки інклюзії / ексклюзії цифрової трансформації на рівні національної держави.

Інклюзивність цифрової трансформації не є гарантованою навіть в демократичних суспільствах. Вона може бути результатом тільки цілеспрямованої діяльності. Ми маємо протилежні процеси соціальної інклюзії та соціальної ексклюзії, що на рівні ідеальних моделей ведуть нас до інклюзивної цифрової трансформації чи до ексклюзивної. Слід підкреслити динамічний характер відносин між інклюзією та ексклюзією при переході від моделей до життєвих практик, від теоретичного конструкту до його репрезентацій у конкретних соціокультурних контекстах. Дійсність та тенденції постіндустріальних трансформацій, зростання темпів інноваційного розвитку призводить до модифікації інклюзії / ексклюзії: подолання одних форм супроводжується народженням нових, нібито сталі конструкції інклюзії (середній клас у розвинених демократичних країнах) розхитуються.

За висновком Г. Вобруби, Європейський Союз змістив фокус досліджень соціальної політики у 90-ті роки XX століття з досліджень бідності як такої до механізмів інклюзії та ексклюзії [6, р. 25]. Багатовимірність термінів інклюзія / ексклюзія дозволяє нам сфокусуватися на динаміці процесу інклюзії та ексклюзії через його «темпоралізацію»: протягом життя індивіди потрапляють в різні соціальні позиції. Темпоральне сприйняття інклюзії / ексклюзії дозволяє бачити індивідів як активних агентів, що здатні змінювати свою позицію через дію. За такого підходу, підсумовує Г. Вобруба, політична мета формулюється як посилення власних ресурсів знедолених людей для дій, замість піклування про їхні інтереси [6, р. 26]. На нашу думку важливим є поєднання обох підходів: як посилення власних ресурсів знедолених людей для дій, розкриття їхнього потенціалу, так й піклування про їхні інтереси.

Незважаючи на свою нинішню поширеність терміни соціальна інклюзія та соціальна ексклюзія відносно недавнього походження. У Франції і європейському просторі загалом терміни починають вживатися після виходу у 1974 році монографії Р. Ленуара «Виключені» (R. Lenoir), яка привернула увагу до тих, хто був виключений із системи соціального захисту. У Великій Британії термін соціальна ексклюзія теж поширюється після публікації монографії П. Таунсенда у 1979 році «Бідність у Великій Британії: Опитування домогосподарств» (P. Townsend) [7, р. 124-125].

За визначенням Г. Штайнерта ексклюзія є динамічним та багатовимірним процесом безперервного і послідовного відчуження від матеріальних і символічних ресурсів, що виробляються, постачаються та експлуатуються в суспільстві для заробітку, організації життя та участі в розбудові майбутнього [8, р. 5]. Ми можемо розглядати цифрову інклюзію / ексклюзію в демократичних суспільствах в окремих вимірах: політичному (участь у процесах е-демокрасу, підзвітність та прозорість влади, цифрова безпека, розробка та втілення в життя політик, що сприяють подоланню цифрових розривів, захист прав людини в цифровому середовищі, міжнародна співпраця щодо інклюзивної цифрової трансформації), економічному (наявність ресурсів для ефективної економічної діяльності, участь в е-економіці, запобігання монополізації ринку цифровими гігантами), соціальному (подолання ізоляції, встановлення правил обробки персональних даних, захист користувачів від кіберзагроз), культурному (подолання дефіциту освіти, інтеграція цифрової грамотності у навчальні програми, підтримка програм перекваліфікації).

В Україні актуальності набуває поняття безбар'єрності. В 2021 році було ухвалено Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі Стратегія). Згідно Стратегії «безбар'єрність – загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності». Відповідно «метою Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики» [9]. Початок широкомасштабної війни Росії проти України у 2022 році не дозволив реалізовувати Стратегію відповідно до розробленого плану дій.

Отже, інклюзивна цифрова трансформація це складний динамічний багатовимірний процес, котрий передбачає забезпечення того, щоб цифрові технології були загальнодоступними, засвоєними, щоб вони дозволяли осмислено та безпечно використовувати інтернет та цифрові сервіси [10, р. 92]. З іншого боку, інклюзивна цифрова трансформація спрямована на захист людей від негативного впливу цифрових технологій. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (United Nations Development Programme (UNDP)) підкреслює, що задля досягнення інклюзивності цифрової трансформації необхідно реалізовувати так званий холістичний соцієтальний підхід (the whole-of-society approach). Реалізація холістичного соцієтального підходу можлива тільки за наявності цифрової екосистеми як складної і динамічної взаємопов'язаної мережі суб'єктів, інтересів і систем, які функціонують разом, створюючи середовище для використання цифрових технологій. Холістичний соцієтальний підхід передбачає залучення максимального кола акторів: органів влади на центральному та місцевому рівнях, включно з регуляторними органами та парламентами; бізнесів всіх рівнів; організацій громадянського суспільства; мас-медіа, університетів, аналітичних центрів; фізичних осіб (включаючи, але не обмежуючись, жінок, молодь, дітей, людей похилого віку, осіб з інвалідністю, мігрантів, біженців тощо) [11, р. 4-5].

Для прискорення інклюзивної цифрової трансформації UNDP пропонує «десять ефективних практик», заснованих на досвіді та ретельних спостереженнях. Ці десять практик включають: (1) партисипативне формування політики та управління для інклюзивної цифрової трансформації; (2) зміцнення інституцій для керівництва цифровою трансформацією; (3) зміцнення національних цифрових гарантій, законів та стандартів; (4) інвестування у відповідальний збір та використання даних; (5) інвестування у змістовний універсальний зв'язок; (6) підтримка належного використання цифрових суспільних благ; (7)

підвищення національної цифрової грамотності та потенціалу; (8) створення різноманітних міждисциплінарних команд; (9) підтримка інклюзивних бізнес-моделей; (10) сприяння інклюзивному дизайну послуг [11, р. 10-11]. Підкреслюється, що ці «десять передових практик» мають на меті слугувати не прямим планом, а натхненням для країн, які переживають цифрову трансформацію.

Описана ідеально типова модель інклюзивної цифрової трансформації здається спрощеною щодо надскладного комплексу процесів, яким представлена цифрова трансформація на рівні соціуму. Розробники UNDP також визнають, що без створення динамічної цифрової екосистеми холістичний соціетальний підхід виявитися радше набором одноразових дій, аніж результативними тривалими процесами [11, р. 6].

Холістичний соціетальний підхід як основа розгортання інклюзивної цифрової трансформації на рівні імплементації стикається зі значною кількістю ускладнень, притаманних тому чи іншому суспільству, тій чи іншій сфері діяльності. Одним з бар'єрів постає цифровий розрив (digital divide), або цифрова нерівність (digital inequality). Коли ми трактуємо цифровий розрив як цифрову нерівність ми виходимо на інший рівень аналізу – аналіз цифрової нерівності та її впливу на інклюзивну цифрову трансформацію. При цьому ми вважаємо занадто спрощеним бачення цифрової нерівності, або цифрового розриву виключно як дистанції між тими, хто має доступ до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і тими, хто його не має. Доступ до цифрових технологій залишається показником інклюзивної цифрової трансформації, однак цифрова грамотність, на наш погляд, постає не менш важливим показником. Різні рівні доступу до цифрових послуг та їх використання додають фундаментального розколу до існуючих джерел нерівності та соціальної ізоляції у комплексній взаємодії. Для кожного суспільства виклик цифрового розриву можна розуміти як динаміку інклюзії та ексклюзії, яка виражає рівні цифрових та інших ресурсів, доступних людям у межах соціального поділу суспільства. Це означає, що люди мають неоднакові рівні можливостей розвивати цифрові навички, брати участь у демократичних процесах та виходити на ринок праці. На динаміку цифрового розриву впливають етнічна приналежність, вік, стать, загальний рівень освіти, рівень цифрової грамотності, соціально-економічне походження та статус, географічне розташування. Зростає розрив у знаннях для тих, хто має обмежений доступ до цифрових ресурсів, низький рівень кваліфікації та недостатній культурний капітал для їхнього використання [12, р. 21].

Безумовно, цифрова інклюзія не виліковує автоматично соціальні хвороби, що породжуються складними комплексами взаємообумовлених проблем. Р. Гікс за результатами з'ясування зв'язку між цифровою інклюзією та зростанням нерівності на глобальному Півдні вводить поняття «adverse digital incorporation». Ми вважаємо доречним перекласти його за змістом як «негативна цифрова інклюзія». Мається на увазі включення в цифрову систему, яке дозволяє більш привілейованій групі отримувати непропорційно велику вигоду від праці або ресурсів іншої, менш привілейованої групи [13, р. 688-689]. Моделі ексклюзії з певних економічних, соціальних і політичних систем, що вже існують, можуть значно підвищити ймовірність того, що маргіналізовані індивіди та групи будуть діяти в межах цифрових систем, що їх також дискримінують, навіть експлуатують. Р. Гікс робить висновок, що для політиків і практиків у сфері цифрової трансформації постає вимога розширення фокусу уваги від суто практик і процедур цифрового розвитку до необхідності впливати на інституції, структурні відносини, процеси проектування та розподіл ресурсів навколо цифрових систем [13, р. 700]. На часі впровадження «цифрових альтернатив розвитку», які зменшують нерівність шляхом розробки більш справедливих цифрових систем.

Граничним проявом цифрової трансформації є цифрова трансформація з імперативом спочатку (першими) використовувати цифрові технології та штучний інтелект в будь яких сферах діяльності (бізнесі, комунікації, освіті тощо) (digital-first transformation, AI-first transformation). За такого підходу цифровим технологіям і ШІ надається пріоритет як основі інновацій, прийняття рішень і операційних процесів. Традиційні робочі процеси, продукти та послуги повинні розроблятися з самого початку з урахуванням можливостей цифрових технологій і ШІ, а не модернізуватися пізніше. Постає контрверсійний digital-first world де цифрові технології, цифрові рішення, онлайн-взаємодія мають пріоритет над традиційними фізичними або офлайн-процесами. При переході до цього світу важливо впроваджувати багатоканальні стратегії як ключовий принцип проєктування інклюзивних цифрових систем. Багатоканальність означає поєднання цифрових, особистих та низько-технологічних рішень, що забезпечує інклюзивність та масштабованість послуг. Комплементарним до багатоканальних стратегій є дозвіл довіреном особам або установам діяти від імені користувачів, що може зробити послуги доступними, зберігаючи при цьому підзвітність і безпеку [14].

Комплексні наслідки цифрової ексклюзії, як процесу протилежного цифровій інклюзії можуть бути з'ясовані із застосуванням теорії капіталу П. Бурдьє (1986). П. Бурдьє описав, як доступ до економічного, соціального та культурного видів капіталу визначає статус і відносну владу в суспільстві. В умовах цифрової трансформації ми можемо також виокремити цифровий капітал. Ті соціальні групи або індивіди, хто не має доступу до того, що суспільство вважає капіталом, маргіналізуються та виключаються. Відповідно, цифрова ексклюзія загрожує розвитку демократії, оскільки доступ до інформації та технологій є ключовим чинником для ефективної участі громадян у демократичних процесах. Особливої актуальності подолання цифрової ексклюзії набуває в контексті розвитку е-демократії. Навіть ті, хто має доступ до технологій можуть не мати достатнього рівня компетентностей для їх ефективного використання, що є необхідним для електронного голосування, обговорення законопроєктів, звернення з тих чи інших питань тощо.

Люди з низьким рівнем цифрової грамотності є вразливими для дезінформації, маніпуляцій усіх видів, не здатні порівнювати різні політичні погляди та перспективи. Інформаційна нерівність, що виникає у зв'язку з цим впливає на здатність громадян робити обґрунтовані рішення під час виборів, в громадських обговореннях. Сьогодні значна кількість демократичних механізмів передбачає використання цифрових платформ. Ті, хто не має доступу до інтернету або не володіє цифровими навичками, стають виключеними з демократичного процесу. Якщо електронне голосування недоступне для значної частини населення, це може ставити під сумнів його легітимність.

Нерівність ресурсів може лежати в основі нерівних результатів використання цифрових систем. Користувачі з меншим доступом до фінансового, соціального, культурного та інформаційного (цифрового) капіталу будуть по-різному інтегровані в цифрові системи порівняно з користувачами з більшими ресурсами, де ці ресурси дають змогу останнім отримувати вигоду від перших.

Європейський Союз активно впроваджує програми для підтримки інклюзивної цифрової трансформації, щоб забезпечити рівний доступ до технологій і підвищити цифрову грамотність. У 2021 році була запропонована політична програма «Цифровий компас», що включає конкретні цілі діяльності, механізми організації багатонаціональних проєктів розбудови цифрового переходу ЄС в критично важливих сферах для пілотування Цифрового десятиліття (2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade) [15]. Програма була затверджена в грудні 2022 року. Була також прийнята «Європейська декларація

про цифрові права і принципи для цифрового десятиліття», людиноцентричної цифрової трансформації (European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade). Обсяг статті не дозволяє навести повний аналіз цього важливого документа. Зазначимо, що головна його мета поставити людей у центр цифрової трансформації та зміцнити демократичні основи цифрової трансформації, яка приносить користь кожному і покращує життя всіх європейців. Окремо підкреслено, що цифрова трансформація має бути інклюзивною [16, р. 2].

В якості програм що розробляються відповідно до «Цифрового компасу» як орієнтира діяльності, наведемо приклад «Програми цифрова Європа» (The Digital Europe Programme) [17], що сфокусована на впровадженні цифрових технологій для бізнесу, громадян та державних адміністрацій. Розвиток суперкомп'ютерів, ШІ повинен супроводжуватися заходами спрямованими на кібербезпеку та розвиток цифрових навичок громадян. Особлива увага приділяється підтримці малого та середнього бізнесу, зменшенню цифрового розриву між регіонами ЄС.

Окремої уваги потребує План дій в галузі цифрової освіти 2021–2027 (Digital Education Action Plan 2021–2027) [18]. Ця політична ініціатива, за визначенням розробників, окреслює спільне бачення високоякісної, інклюзивної та доступної цифрової освіти в ЄС. Вона призначена підтримати адаптацію систем освіти та навчання держав-членів до цифрової епохи. Серед завдань – вдосконалення цифрової грамотності та цифрових навичок молоді та дорослих; підтримка програм перекваліфікації та навчання цифровим навичкам для людей, які ризикують залишитися за межами цифрової економіки.

Підкреслимо, що ЄС підтримує інклюзивну цифрову трансформацію в Україні (Україна. EU4Digital) [19]. Ініціатива EU4Digital спрямована на країни, які входять до спільної політичної ініціативи Східного партнерства.

UNDP акцентує успішний досвід України в контексті застосування цифрової інфраструктури та рішень для підтримки роботи уряду, надання державних послуг, організації реагування на кризові ситуації та гуманітарної допомоги у складні воєнні часи [11, р. 3]. Досвід України свідчить, що інклюзивна цифрова трансформація має важливий безпековий вимір адже забезпечує функціонування усіх інститутів суспільства в умовах війни, є необхідною для ведення сучасних бойових дій, інформаційних війн. Люди з низьким рівнем цифрової грамотності частіше стають жертвами дезінформації, ворожої пропаганди тощо. Користувачі, які не розпізнають підозрілі посилання, мають застарілі гаджети можуть стати каналом для кібератак на великі організації. Цифрова ексклюзія може бути використана для розхищення суспільства, посилення поляризації суспільства, конфліктів що існують чи розпалення нових.

Висновки. Однією з засадничих характеристик сучасної цифрової трансформації постає її комплексний характер. Інклюзивна цифрова трансформація є не лише технологічним, а й глибоко політичним процесом, що визначає майбутнє демократичного розвитку суспільства. Вона передбачає створення умов для рівного доступу до цифрових технологій, захисту цифрових прав і залучення громадян до ухвалення рішень через інноваційні інструменти е-демократії. Для України в умовах повоєнної відбудови це означає не лише економічне відновлення, а й формування стійкого, справедливого демократичного суспільства. Політичний вимір цифрової трансформації охоплює формування прозорих політик, забезпечення кібербезпеки, розвиток цифрової освіти, боротьбу з цифровим розривом.

Побудова інклюзивного суспільства – це безперервний процес. Цифрова трансформація не є самоціллю, вона є інструментом для більш значних соціальних змін.

Список використаної літератури

1. Давиденко Г. Цифрова інклюзія та доступність: соціальна діджиталізація : монографія. Вінниця : Твори, 2023. 240 с. DOI: <https://doi.org/10.58521/978-617-552-348-3-2023-236>
2. Паккі А. Г. Сучасні тенденції цифрових трансформацій в умовах інклюзивного розвитку. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 1. С. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-6>
3. Криклій О. А. Концепція цифрової інклюзії: сутність, фактори, елементи. *Економічні горизонти*. 2022. 3 (21). С. 62–71. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(21\).2022.2636](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(21).2022.2636)
4. Єнін, М., Кухта М. Цифровий розрив та вразливі у цифровому аспекті соціальні групи в Україні. *Соціокультурні трансформації та геополітичні виклики в умовах багатопольярного світу [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2022 р.)* / Відп. ред. А. Кравченко. Київ: Держ. торг.- екон. ун-т, 2022. С. 216–221. DOI: <http://doi.org/10.31617/k.knute.2022-11-24>
5. Голік К., Гусева Н. Цифровий розрив в Україні. *Соціокультурні трансформації та геополітичні виклики в умовах багатопольярного світу [Електронний ресурс] : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2022 р.)* / Відп. ред. А. Кравченко. Київ : Держ. торг.- екон. ун-т, 2022. С. 193–196. DOI: <http://doi.org/10.31617/k.knute.2022-11-24>
6. Vobruba G. Inclusion, Exclusion: Towards a Dynamic Approach. *Welfare Policy from Below: Struggles Against Social Exclusion in Europe* / A. Pilgram ; ed. H. Steinert. London : Routledge, 2003. Pp. 25–32. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315234212>
7. Levitas R. The concept and measurement of social exclusion. *Poverty and Social Exclusion in Britain* / C. Pantazis, D. Gordon, R. Levitas. Bristol : The Policy Press, 2006. Pp. 123–160.
8. Steinert H. Introduction: the Cultures of Welfare and Exclusion. *Welfare Policy from Below: Struggles Against Social Exclusion in Europe* / A. Pilgram ; ed. H. Steinert. London : Routledge, 2003. Pp. 1–10. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315234212>
9. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року / Кабінет Міністрів України. Розпорядження. 14 квітня 2021 р. №366-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>
10. Yolanda Jinxin Ma. Managing inclusive digital transformation, lessons from 100 countries. *OECDilibrary*. 2021. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/ace58e91-en.pdf?expires=1734281975&id=id&accname=guest&checksum=021C115A4C8AEA6C7CB969C4D0C176EB>
11. Inclusive by Design: Accelerating Digital Transformation for the Global Goals. United Nations Development Programme / Chief Digital Office. July 26, 2022. URL: <https://www.undp.org/publications/inclusive-design-accelerating-digital-transformation-global-goals>
12. Wessels B. The reproduction and reconfiguration of inequality. *The Digital Divide. The internet and social inequality in international perspective* / Ed. M. Ragneda, G. W. Muschert. New York : Routledge, 2013. Pp. 17–28.
13. Heeks R. Digital inequality beyond the digital divide: conceptualizing adverse digital incorporation in the global South. *Information Technology for Development*. 2022. Vol. 28. No. 4. Pp. 688–704 <https://doi.org/10.1080/02681102.2022.2068492>
14. Abisola Fatokun. Inclusive digital transformation: ensuring no one is left behind. *Public Digital*. 6 December 2024. URL: <https://public.digital/pd-insights/blog/2024/12/inclusive-digital-transformation-ensuring-no-one-is-left-behind>
15. 2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade / European Commission. Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Brussels, 2021. URL: <https://eufordigital.eu/wp-content/uploads/2021/03/2030-Digital-Compass-the-European-way-for-the-Digital-Decade.pdf>

16. European Declaration on Digital Rights and Principles for the Digital Decade / European Commission. Shaping Europe's digital future. 15 December 2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/european-declaration-digital-rights-and-principles>
17. The Digital Europe Programme / European Commission. Shaping Europe's digital future. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>
18. Digital Education Action Plan (2021–2027) / European Commission. European Education Area. URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>
19. Україна. EU4Digital / Фінансується Європейським Союзом. URL: <https://eufordigital.eu/uk/countries/ukraine/>

INCLUSIVE DIGITAL TRANSFORMATION: THE POLITICAL DIMENSION

Iryna Radionova

*H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Department of Political Science, Sociology and Cultural Studies
Alchevskyyh str., 29, 61002, Kharkiv, Ukraine*

Digital transformation implies profound changes in socio-economic and political processes, the content and manifestations of which are fundamentally different in democratic and authoritarian countries. The aim of this article is to identify the political dimension of inclusive digital transformation in democratic societies.

The diagnosis of the levels of inclusion/exclusion of digital transformation is possible at the macro, meso and micro levels of analysis of social life. Attention is focused on the analysis of the dynamics of inclusion/exclusion of digital transformation at the level of the nation-state. The effectiveness of the temporal perception of inclusion/exclusion is demonstrated, which allows us to see individuals as active agents capable of changing their position through action. The link between negative digital inclusion and the growth of inequality (using the example of the Global South) is clarified. The importance of introducing 'digital development alternatives' that reduce inequality by developing more equitable digital systems is demonstrated.

It is emphasised that overcoming digital exclusion is particularly relevant in the context of e-democracy, as access to information and technology is a key factor for effective citizen participation in democratic processes. Considerable attention is given to EU programmes in support of inclusive digital transformation. It is highlighted that the EU supports inclusive digital transformation in Ukraine. The author argues for UN recognition of Ukraine's successful experience in using digital infrastructure and solutions to support government operations, deliver public services and organise crisis response in difficult times of war. Ukraine's experience shows that inclusive digital transformation has an important security dimension, as it ensures the functioning of all institutions of society in times of war and is necessary for modern warfare and information warfare.

It is noted that inclusive digital transformation is not only a technological process, but also a deeply political one that determines the future of democratic development of society. The political dimension of digital transformation includes the formation of transparent policies, ensuring cybersecurity, developing digital education, and combating the digital divide.

Key words: democratic society, e-democracy, inclusive digital transformation, inclusive society, processes of inclusion/exclusion in society, digital capital, digital inequality, digital divide.